

et prof. Van
ngaant?

aansluiting is
rt zich hoog-
mene. Prak-
sert de „rech-
g haar gang.
argetelijk zijn,
ons, aan het

elen, die den-
muletje gaat,
n door veler-
len in de ge-
staande geva-
vaardigen de
heden tot een
king uit den
volkomen in-
k geschiedenis

DER WAAL.

INSLEVEN

huis

en niet in zijn
1 Sam. 8 : 3a.
van de zonen
wandelde met
lesterambt en
in den Heere
and uit het
toen hij oud
f wandelde in

gevonden, als
ging van hun
in de wegen
ij mogen niet
in de zonden
erde dan God
iël deden zon-
minder, om-
g zijnde, had
aan te zeggen,
zijn meer dan
K.
n andere op-
n de orde is
t zijn van een
en vader aan
het antwoord
en stellig ook
le menschen!"
uit het feit,
it-godsdienstig
deeren: „Daar
el aan de op-
ng genoeg!"
ouders is niet

in Abia lezen,
ch zijn zonen

bevredegt een

intigste eeuw
fantastischen
van weten en
vertoonde zich
telijke malaise
ge strooming,
s Europeesche
t" ⁶⁾. En deze
gratie" oefe-
„terrein der
de particuliere
ebied verlicht.
i der gemeene
aan „de kerk"
antithesestrijd
derzijds „door
menigmaal het

wereld. „Zij is
n in haar ve-
toch gaat de
vergelijkelijke
dloos" aan de
tweeërlei, Er
erd leven, dat
in haar ook
h. 3 : 16) zich
r u". En wat

wandelden niet in zijn wegen, maar zij neigden zich tot de gierigheid en namen geschenken aan en bogen het recht".

Wij vinden dat heel erg voor dien eerwaardigen godsmann. Hoe zouden wij hem gegund hebben, dat zijn zonen waardige navolgers en opvolgers van hun vader waren geweest; wandelende in de wegen des verbonds. Want waarin verblijdt zich een vrome vader meer, dan hierin, dat zijn kinderen zich openbaren als kinderen des Heeren. En wat griefft een vader dieper, dan het goddeloos gedrag zijner eigen kinderen, die moedwillig al zijn onderricht en vermaan in den wind slaan, en straks bij het publiek bekend staan als mannen, die nergens toe deugen, een schande voor den vader, een smaad voor den Heere!

Wat moet er dan ook door Samuëls ziel zijn gegaan, toen hij (nog steeds richter zijnde) de oudsten van Israël tot zich zag komen te Rama en het hem rond-uit zeiden: „Uw zonen wandelen niet in uw wegen!" Natuurlijk wist Samuël dat. Het zijn dingen, die maar niet zoo ineens opkomen. En hij heeft er zich over bedroefd; en er den Heere over aangeroepen. Hoe kon het anders! Maar als dan anderen, vreemden in zekeren zin, in kwaliteit van hun ambt, officieel dus, het hem voorhouden: „Uw zonen wandelen niet in uw wegen en kunnen dus niet straks u opvolgen — hoe zal 't zijn vaderhart gepijnigd hebben! Want hij kan het niet tegenspreken en daarom wil hij dat ook niet. Deze onkreukbaar eerlijke richter wil niet het kwade vergoelijken, en als een oneerlijke advocaat het kwade goedpraten.

Alléén vraag niet, wat het hem kost. Wel lezen we dan verder: „Dit woord was kwaad in de oogen van Samuël". Doch dat ziet niet op hetgeen deze oudsten hem van zijn zoons vertellen, maar op hetgeen zij daarop doen volgen: „Zet een koning over ons om ons te richten, gelijk al de volken hebben!" Want hierin kwamen zij den Heere, zijn God te na. Dien ze, met dezen eisch, als Koning verwerpen; hiermee verkozen ze den aanlokkelijken schotel linzenmoes boven hun eerstgeboorterecht en vonden wat de heidenen hadden beter dan wat de Heere in Zijn genade Zijn eigen volk beschikte.

Hoe diep tragisch is dit alles: Aan het einde van zijn lange leven de opvoeding zijner zonen mislukt; en zijn richterschap mislukt; zijn zonen deugen niet en zijn volk deugt niet; beide hebben den Heere verworpen: de zoons verkiezen den Mammon; het volk stoot den Heere van Zijn troon!

En de vraag dringt zich aan ons op: „Wat mag hiervan toch de oorzaak zijn? Hoe is het verklaarbaar, dat zulk een vrome vader zulke ontaarde zonen heeft?"

Laten we echter liever niet trachten, hier de sluitrede te vinden, al neigen we van nature daartoe en probeeren we het vaak.

„Waardoor had de vrome Hizkia zulk een goddeloos Manasse tot zoon en opvolger?" En het antwoord, dat ik daarop wel eens heb hooren geven, luidt: „Doordat Manasse een kind des ouderdoms was, en dus zijn vader niet in staat was geweest, de noodige aandacht aan zijn opvoeding te schenken".

„Hoe komt het, dat van de beide zoons van Abraham Ismaël goddeloos was en Izaäk godvreezend?" Antwoord: „De moeder van den eerste was een Egyptische slavin, en de moeder des anderen een vrije".

Laat dit zoo zijn (hoewel we geen enkele zekerheid hebben, dat deze antwoorden de juiste zijn). Dan blijven er toch nog talloze gevallen over, waarvoor we geen oplossing weten. Denk aan Kain en Abel; aan Ezau en Jacob; aan dien eenen zoon uit een vroom gezin, die in tegenstelling met zijn broers en zusters

in den dienst des Heeren géén lust heeft; waar een zelfde opvoeding tweeërlei resultaat heeft.

En wij zullen niet ons vermeten, en vermoelen het doen des Heeren na te speuren; noch om Hem iets ongerijmds toe te schrijven, noch om Hem te rechtvaardigen. Want in beide gevallen zouden wij ons boven God plaatsen.

Hoe hebben en de vrienden van Job en Job zelf gefaald, toen ze zich hieraan waagden. Hoe vergisten zich de discipelen, toen ze het „geval" van den blindgeborene trachtten te verklaren, even zoo goed als toen ze zich gingen bezighouden met hetgeen den „Galileëers" overkwam, wier bloed Pilatus met hun offeranden had gemengd.

Nog eens, wij kunnen en mogen God niet narekenen; en als het anders uitkomt dan wij, steunende op Zijn beloften, verwacht hadden — dan nog zullen wij de hand op den mond leggen en Hem aanbidden. Hem vreezen. Hem gehoorzamen, ook Zijn gebod: „Gij vaders, voedt uw kinderen op in de vrees en vermaning des Heeren"; want: „van alles, wat gehoord is, is het einde van de zaak: Vrees God, en houd Zijn geboden; want dat betaamt allen menschen".

HUISMAN.

LITERATUUR EN KUNST

VAN DOOD EN LEVEN

J. v. Doorne: „Het kind Hans". Baarn, Bosch & Keuning N.V.

Op het eerste gezicht lijkt dit een boek, zooals er vóór den oorlog zoovele geschreven zijn: de biografie van een kind. Maar spoedig bemerkt men, dat er een hemelsbreed verschil is tusschen Bartje, Marijntje, Flipje en hoe ze meer mogen heeten, en het kind Hans.

Allereerst al om den vorm. Form en inhoud passen hier wel zeer nauw bij elkaar. Wel vertelt Hans niet zelf zijn leven, wat trouwens zeer onkinderlijk zou zijn, maar wij zien toch alles met Hans' oogen. Dit weerspiegelt zich geheel in den stijl. In het begin is het een aaneenrijging van korte, enkelvoudige zinnen op het vervelende af. De inhoud is vaak onbelangrijk, al zijn de waarnemingen zuiver.

Langzamerhand verdiept zich de stijl, de vorm wordt breder, meer samengesteld. Men proeft er het ouderwordende kind uit, dat samenhang ziet en weet weer te geven. Men moet dit boek eigenlijk na de eerste lezing dadelijk weer ter hand nemen. Dan zal men zien, hoe zuiver dit stijlprocédé is toegepast en wat een psychologisch inzicht en groot inlevingsvermogen er aan ten grondslag liggen.

Maar niet alleen om den vorm verschilt het van zijn soortgenooten. Gaven deze de indrukken weer van de buitenwereld op een min of meer bijzonder kind, dit boek beeldt een geestelijk conflict uit in het zieleleven van een jong kind. En van uit die innerlijke spanning beziet het de wereld om zich heen.

De moderne psychologie heeft bewezen, dat er in de kinderziel zich meer afspeelt dan wij meestal beseffen. Het jonge kind vangt de zelfde indrukken op als de ouderen. Alleen, het kan ze niet zoo verwerken als dezen en, als het ze niet op de een of andere wijze kan afreageeren, wordt het er dikwijls voorgoed door gekneusd.

Het is dan ook niet onnatuurlijk, als Van Doorne zijn Hans gebukt laat gaan onder een zwaren gees-

telijken last. Thuis hoort het kind voortdurend spreken over geestelijke dingen, want vader en moeder en de huisvrienden, ze zitten allen vol met de vraag, of de mensch zomaar Gods beloften geloovig kan aangaan, of dat hij moet wachten op de zekerheid van zijn uitverkiezing. En allen gelooven het laatste.

En deze beangstigende onzekerheid van de uitverkiezing legt een druk op het gezin. Zou het kind daaraan ontkomen, als de moeder er door naar een zenuwinrichting wordt gedreven?

Met toenemende spanning teekent de schrijver de angstpsychose, waarin het kind gaat verkeeren, vooral als het, eerst onbegrepen, later in verbijsterende helderheid leert verstaan, dat grootvader zich „verdaan" heeft, om aan die worgende onzekerheid te ontkomen.

Het is een verdienste van dezen roman, dat hij geen ziekelijke geestelijke afwijking beschrijft, maar dat het probleem volkomen serieus genomen wordt. Hans kent zijn vader, gaat met hem wandelen, beziet den watertoren en andere „wonderen" met hem. Hij bewondert zijn vader, die alles kan en zoo veel weet. Kortom, die verhouding is zuiver normaal en het verbaast ons dus niet, dat het kind ook zijn vader neemt, zooals hij is in zijn geloofsonzekerheid. Dat zijn vader daarvoor zoo gebukt gaat, doet zijn haat groeien tegen God, die zijn lieven vader zoo doet lijden. Diens probleem wordt ook zijn moeilijkheid, alleen, hij verwerkt deze op kinderlijke manier. Hij daagt zelfs God uit, met roekeloos en noodeloos, maar innerlijk gedwongen, zijn leven te wagen, door op een paal in het water te springen. Welke waarde heeft het leven als het onder moet gaan in een onontkoombaren dood?

Het is een proces van jaren, dat zich hier afspeelt, maar toch vraagt men zich soms af, of dit wel zoo reëel, zoo allesbeheerschend kan worden in de ziel van een kind. Wij weten nog weinig af van de kinderpsychologie en onze herinnering aan zorgeloze jeugd-jaren zegt niet veel; de kunstenaar heeft hier stellig een dieperen, intuïtief kijk op, maar of het werkelijk nog kinderlijk is, dat deze zielsworsteling eindigt in een, vermeende, zonde tegen den Heiligen Geest, lijkt mij de vraag. Wel is de ontwikkelingsgang zuiver geteekend, maar de crisis komt als Hans 12 jaar is; mij lijkt zoowel begin, als eindpunt te laag gesteld.

Hierna zou ik willen verbinden de verhouding tot de moeder. Zij wordt zenuwpatiënt, stellig mede, zoo niet vooral, door de gedrukte, de vertwijfelde stemming soms in haar huis. Haar ziekte, haar weg-zijn-uit-huis drukken natuurlijk op Hans, maar als zij terug komt, herkent hij haar nauwelijks. Zij is niet alleen lichamelijk, maar geestelijk beter geworden. In het gezicht heeft zij God leeren liefhebben om Zijn verkiezende liefde. De blijdschap van het geloof heeft haar angst verdreven en zij getuigt daarvan. En toch maakt dit juist heeltemaal geen indruk op Hans. Hij beleeft het probleem van den vader en wordt blijkbaar niet-gersakt door de oplossing ervan door moeder. Het is een vreemde, een ietwat zonderlinge catechisemeester, die Hans van zijn last weet te ontdoen. Deze geringe invloed van de moeder lijkt mij een zwakke plek in dezen overigens zoo sterken roman. Een kind, dat zóó gevoelig is voor geestelijke sfeer, zooals uit tal van plaatsen en situaties in den roman blijkt, zal toch niet onberoerd den grooten geestelijken ommekeer in zijn moeder meemaken!

Het slot van het boek past geheel in dit verhaal van directe beleving. Op zijn gebed komt de Heere Jezus tot hem en neemt zijn druk weg. Dan pas kan

ringe zaak mag gebruiken) werd bereikt bij de kwestie of de dienaar bij den doop het woordeke amen moest uitspreken of niet".

Aan het zinloze geredekavel over deze futiele kwesties is evenwel een eind gekomen.

„Al deze dwaasheden zijn thans door het massagraf der uitgebrande kwesties opgeslokt, en nauwelijks wordt het opschrift op dit graf door den haastigen pelgrim gelezen. De belangstelling voor deze problemen ligt ook in het graf".

En wanneer men vraagt hoe dit mogelijk was — dan ligt het antwoord gereed — „Dat heeft de groote hervormer „Tijd" gedaan, want nog altijd is 't spreekwoord waarachtig, dat de tijden veranderen, en wij menschen met de tijden muteeren".

Heel dat onwezenlijke geharrewar van voor den oorlog werd verteerd door het feit, dat onze „tijd" de ontzaglijke vraag van stil blijven staan of vooruitgang, van conservatisme of progressiviteit aan de orde heeft gesteld.

„De kerk heeft niet meer te kiezen aangaande het thema van haar denken, ze heeft alleen de keuze: voortgaan of verwerpen, toegeven of verslaan, mis-schien mag ik zeggen: leiden of geleid worden" ¹¹⁾.

En met het oog op deze centrale, brandende vraag zeggen nu de jongeren met alle kracht en een nieuw pathos: wij zijn de mannen van den vooruitgang, wij verlangen naar en worstelen om de ontwikkeling, de progressie van het gereformeerde leven.

C. VEENHOF.

⁶⁾ De Ref., 1e Jaarg., No. 10, 3 Dec. 1920.

⁷⁾ Idem.

⁸⁾ De Ref., 1e Jaarg., No. 8, 19 Nov. 1920.

⁹⁾ De Ref., 1e Jaarg., No. 10, 3 Dec. 1920.

¹⁰⁾ De Ref., 1e Jaarg., No. 11, 10 Dec. 1920.

¹¹⁾ De Ref., 1e Jaarg., No. 7, 12 Nov. 1920.